

KOMPARACIJA KAZNENE REAKCIJE U SRBIJI I JAPANU**

Sažetak

Predmet ovog rada je uporednopravna analiza reagovanja na kažnjiva ponašanja u Srbiji i Japanu, uz isticanje sličnosti i razlika koje su od značaja za eventualno preuzimanje rešenja iz jednog pravnog sistema u drugi. Stoga će najpre biti reči o krivičnom postupku u Srbiji i Japanu, i to pre svega o organizaciji i nadležnosti organa krivičnog pravosuđa, zatim o faznom karakteru krivične procedure i procesnim stadijumima, da bismo se na kraju osvrnuli na najznačajnije mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku. Takođe, u radu se opisuje poseban sistem porotnog suđenja koji postoji u Japanu. Nakon toga sledi komparativno izlaganje o krivičnim delima i krivičnim sankcijama u kompariranim pravnim sistemima, sa osvrtom na sve učestalija zalaganja za pooštavanje kaznene politike i rastući kazneni populizam, kako bi se utvrdilo da li su te pojave prisutne i u kojoj meri u oba pravna sistema.

Ključne reči: kaznena reakcija, krivični postupak, krivične sankcije, krivična dela.

1. Uvod

Srbija i Japan predstavljaju dve geografski veoma udaljene zemlje i kulture, pa bi se očekivalo da te razlike imaju reperkusije i u pogledu pravnih instituta, pa i onih koji pripadaju krivičnopravnoj grani. Međutim, kako kriminalitet sve manje poznaje državne granice, a značaj međunarodne saradnje u suzbijanju kriminaliteta sve više raste, i kako se sve više teži harmonizaciji pravnih sistema, bilo bi neophodno izvršiti komparativnu analizu pravnih sistema Srbije i Japana u cilju utvrđivanja sličnosti i razlika.

Potreba za jednim ovakvim radom proistekla je upravo iz činjenice da se kod nas retko pristupalo komparativnoj analizi kaznene reakcije u Srbiji i Japanu, i to pre svega krivičnog postupka i društvene kontrole kriminaliteta u Japanu. Izuzetak su jedan članak skorijeg datuma i jedan iz devedesetih godina prošlog veka, oba objavljena u *Stranom pravnom životu*. Moramo biti svesni činjenice da kaznena reakcija predstavlja širok pojam i da obim ovog rada dozvoljava da se izvrši kratak uporednopravni osvrt na

* Student doktorskih studija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, e-mail: aleksandar.kvastek@gmail.com

** Za izradu navedenog rada dodeljena je 2019. godine *Sakura stipendija* od strane *Japan Tobacco International* grupe i Ambasade Japana, koja se od 2011. godine dodeljuje za po pet studenata u Republici Srbiji.

kaznenu reakciju u dvema analiziranim zemljama, te da se istaknu osnovne prednosti i nedostaci prihvaćenih zakonodavnih rešenja.

Struktura same kaznene reakcije je za potrebe rada podeljena u nekoliko celina, pa je prvi deo pretežno krivičnoprocesnog karaktera, odnosno u njemu se izlaže o strukturi krivičnog postupka, osnovnim procesnim subjektima i elementima koji su karakteristični samo za Japan, kao i o nekim merama za obezbeđenje prisustva u krivičnom postupku kao što su pritvor, jemstvo i zabrana napuštanja boravišta.

Drugi deo je posvećen krivičnom materijalnom pravu, odnosno krivičnim delima i krivičnim sankcijama, kako bi se utvrdilo da li postoji sličan dijapazon inkriminiranih radnji koje su propisane kao krivična dela, kao i da bi se razmotrila strogost propisanih kazni.

Naposletku, biće reći i o kaznenom populizmu, tj. sve učestalijim zalaganjima za pooštavanje propisanih kazni i za izricanje što strožih sankcija u slučaju osuđujuće presude, koja se najčešće plasiraju preko medija i vrše pritisak na subjekte krivičnog postupka.

2. Krivični postupak

Analizirajući sličnosti i razlike krivičnog postupka u Srbiji i Japanu, uočava se da je ovaj tip postupka, iako u mnogim svojim aspektima različit, a što je posledica prostorne udaljenosti dveju zemalja, kao i činjenice da je japanska krivična procedura produkt njihovog osobenog socijalnog i kulturnog konteksta, u osnovi izgrađen na istim osnovama.

Naime, za krivični postupak u Srbiji karakteristično je da je uređen pretežno na adverzijalan način, što je posebno tipično za organizaciju glavnog pretresa, s tim da postoje i određeni inkvizitorski elementi koji često nisu demokratskog karaktera i koji su uglavnom vezani za prethodni postupak – predistražni i istražni (Škulić, 2015, p. 23).

U Japanu, krivični postupak je takođe u osnovi adverzijalni, pa je glavni istražni organ javno tužilaštvo, kojem u ovoj fazi postupka veliki oslonac pruža policija, koja mora o svim preduzetim radnjama da obavesti javnog tužioca, koji izdaje posebne direktive policijskim službenicima. Jedini „izuzetak“ u odnosu na ovo pravilo jeste da policija nije dužna da obavesti javnog tužioca o trivijalnim saobraćajnim prestupima¹ (Hamai & Ellis, 2015, pp. 5-6).

Stoga se za oba krivična postupka (japanski i srpski) može reći i da su mešoviti jer, pored adverzijalnih, u njima ima i inkvizitorskih elemenata. Tako pojedini domaći autori japanski krivični postupak eksplicitno označavaju kao hibridni, jer istovremeno ima angloameričkih elemenata (glavnu reč u istrazi vodi javni tužilac, osnovna karakteristika

¹ U ovom delu rada govorimo o krivičnom postupku pod kojim podrazumevamo i sudske postupke za lakša kaznena dela kakvi bi bili prekršaji, budući da prekršaje nismo izdvajali u posebnu celinu, s obzirom na to da u Japanu ne postoji dihotomna podela kaznenih dela na krivična i prekršajna kao kod nas (Mrvić & Atanacković, 1992, p. 42). Pored toga, smatramo da je neophodno da ukažemo i na reakciju društva i organa formalne socijalne kontrole i na ova ponašanja, s obzirom na temu ovog rada.

glavnog pretresa je „dokazni dvoboj“ stranaka),² kontinentalno-evropskih (važnost uloge suda u utvrđivanju istine, široko definisanje prava na žalbu i vanredne pravne lekove), ali i tradicionalno japanskih: široko ovlašćenje javnog tužioca da samostalno raspolaže pravom na optužbu, učešće građana u postupku kao „saiban-in“, tj. sudija porotnika ili učešće građana u Odboru za istrage i optužbe (Milovanović, 2013, pp. 319-320). Navedeni „sudar“ različitih uticaja sa japanskom pravom može se pripisati njegovom istorijskom razvoju, budući da je krajem XIX veka na japanskog zakonodavca odlučujući uticaj vršilo francusko pravo, odnosno Napoleonov *Code pénal*, da bi na početku XX veka nemačko krivično pravo, pod čijim uticajem se razvijalo i srpsko pravo, predstavljalo uzor i za japansko krivično pravo, nakon čega je posle Drugog svetskog rata odlučujući uticaj imalo angloameričko pravo (Mrvić & Atanacković, 1992, pp. 41-42). Iz tog razloga pojedini autori kažu da se japanski krivični postupak sastoji od zapadnjačke spoljašnjosti i japanske unutrašnjosti (Reichel, 2007, p. 385), što ujedno vodi gubljenju razlika na terenu krivičnog prava sa geografski udaljenim pravnim sistema, pa i našim, imajući u vidu zajedničke pravne uzore.

Stoga su krivični postupci, koji su po svojoj prirodi mešoviti, po pravilu, uzorno opredeljenje zakonodavca, jer omogućavaju da se iskoriste prednosti oba krivičnoprocesna sistema i da se prilagode pravnom sistemu u koji se ugrađuju. Zato bi japanski krivični postupak mogao predstavljati izvor za pravne transplantate za brojne pravne sisteme u pogledu svojih tradicionalnih krivičnoprocesnih elemenata, kao što je laički element u suđenju izražen kroz specifični porotni – „saiban-in“ sistem.

Upravo je ovakvo izgrađivanje pravnih sistema, prema teoriji Alana Votsona, usmereno na pravni razvitak, koji je, po njegovom stanovištu, posledica pravnih transplantata (Avramović & Stanimirović, 2014, p. 25).

Pored japanskog Zakonika o krivičnom postupku, ova oblast je, kao i kod nas, uređena posebnim zakonima koji se odnose na maloletnike, budući da je i japanski zakonodovac protektivno nastrojen prema ovoj kategoriji prestupnika. Tako su doneti Zakon o maloletnicima i Zakon o blagostanju dece (Vaughn & Huang, 2005, p. 505). Osim toga, u japanskom krivičnom pravu mladi ispod 14 godina nisu krivično odgovorni (Vaughn & Huang, 2005, p. 506), što se poklapa i sa donjom granicom krivične odgovornosti u Republici Srbiji, saglasno čl. 2 Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica RS.

Kako bi se što sveobuhvatnije izvršila komparativna analiza krivičnog postupka u Srbiji i Japanu, biće zasebno reći o organizaciji subjekata krivičnog postupka u dvema analiziranim zemljama, procesnim fazama u krivičnom postupku, kao i o nekim merama za obezbeđenje prisustva okrivljenog.

² Pojedini autori čak posebno izdvajaju kao glavni angloamerički uticaj, koji posebno dolazi do izražaja u pogledu okolnosti da optuženi nije više samo predmet istrage već i subjekt krivičnog postupka (Noda, 1980, p. 210). S tim u vezi, dominacija adverzijalnih elemenata u odnosu na inkvizitorske došla je posebno do izražaja i u pogledu načina na koji se dobija priznanje okrivljenog. Tako je saslušanje okrivljenog postalo zakonom regulisani odnos ispitivača prema okrivljenom, kako bi ga, zakonom dozvoljenim sredstvima, naveo na davanje istinitog priznanja ili pak na saradnju u pogledu prikupljanja dokaza (Škuljić, 2011, p. 203).

2.1. Položaj subjekata krivičnog postupka

Kao i u Republici Srbiji, osnovni subjekti krivičnog postupka u Japanu su: krivični sud, javno tužilaštvo i okrivljeni, kome u postupku pomaže njegov branilac.

Organizacija sudstva u Japanu sastoji se od Vrhovnog suda (*Supreme Court*), koji istovremeno odlučuje o ustavnosti i zakonitosti pojedinačnih akata, ali i o tzv. finalnim žalbama (*Jokoku*) i žalbama iz taksativno pobrojanih razloga u procesnom zakonu (*Kokoku*), apelacionih sudova koji su smešteni u osam velikih gradova (*High Courts*), viših – okružnih sudova (*District Courts*), porodičnih sudova, tj. sudova za maloletnike³ (*Family Courts*) i osnovnih sudova (*Summary Courts*) koji sude za krivična dela za koja je propisana novčana kazna ili lakše kazne (primera radi, tzv. prekršajni zatvor), za krivična dela za koja je novčana kazna propisana kao alternativna, kao i za kockanje, pronevere i druge imovinske delikte (UNAFEI, 2019).

U Republici Srbiji, Zakonom o uređenju sudova (čl. 22, st. 1) propisano je da osnovni sud u prvom stepenu sudi za krivična dela za koja je kao glavna kazna predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do deset godina ako za pojedina od njih nije nadležan drugi sud i da odlučuje o molbi za prestanak mere bezbednosti ili pravne posledice osude za krivična dela iz svoje nadležnosti, dok je nadležnost viših sudova ustanovljena u čl. 23 i oni sude za krivična dela za koja je kao glavna kazna predviđena kazna zatvora preko deset godina, kao i za određena taksativno nabrojana krivična dela (odavanje državne tajne, krivično delo propisano zakonom koji uređuje tajnost podataka, kršenje zakona od strane sudije, javnog tužioca i njegovog zamenika, otmica i dr.). Za razliku od Japana, u kome postoje tzv. porodični sudovi koji istovremeno sude i maloletnim učiniocima krivičnih dela, u Srbiji viši sudovi sude u krivičnom postupku prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, pri čemu treba napomenuti da su u Japanu porodični sudovi organizovani prema organizaciji viših – okružnih sudova. Saglasno čl. 24 navedenog zakona, apelacioni sudovi odlučuju o žalbama na odluke viših sudova i na odluke osnovnih sudova u krivičnom postupku, ako za odlučivanje o žalbi nije nadležan viši sud, pri čemu su u Srbiji apelacioni sudovi osnovani za četiri grada (Beograd, Niš, Novi Sad i Kragujevac), dok Vrhovni kasacioni sud odlučuje o vanrednim pravnim sredstvima (čl. 30 Zakona o uređenju sudova).

Stoga se može zaključiti da i na planu organizacije krivičnog pravosuđa postoje određene sličnosti (osnovni sudovi, viši, apelacioni i vrhovni sud), ali kod nas porodični sudovi ne postoje kao nadležni za krivična dela maloletnih učinilaca nego maloletnicima sude viši sudovi. Takođe, uočljivo je da je u Srbiji osnovnim sudovima poverena mnogo šira nadležnost da sude za krivična dela, posmatrano prema propisanoj kazni, nego u Japanu, kao i da najviši sud u Republici Srbiji, za razliku od Japana, nema ustavnosudsku nadležnost, koja je poverena Ustavnom sudu.

Javno tužilaštvo je organizovano analogno ustrojstvu sudova u Japanu, što je slučaj i kod nas. Postoje lokalna (tužilaštva za sumarni postupak), viša, tj. okružna, apelaciona i Vrhovno javno tužilaštvo. Dva osnovna načela rada javnog tužilaštva su

³ Ovdje treba napomenuti da su u Japanu maloletnici lica mlađa od 20 godina (Milovanović, 2013, p. 310).

načelo monopolizacije krivičnog gonjenja i načelo slobodnog raspolaganja optužbom.

Prvo načelo podrazumeva da je javni tužilac jedini ovlašćeni tužilac u krivičnom postupku,⁴ uz dva izuzetka: kada je podneta krivična prijava protiv nekog nosioca javne funkcije, podnosilac krivične prijave koji je nezadovoljan odlukom javnog tužioca može zatražiti od okružnog suda pokretanje postupka koji mu u tom slučaju postavlja posebnog advokata za zastupanje optužbe. Drugi izuzetak podrazumeva pravo oštećenog na izjavljivanje žalbe Odboru za istrage i optužbe koji je sastavljen od 11 građana i koji ima pravo, ako oceni da je žalba osnovana, da tužiocu izda preporuku za pokretanje postupka, koja nije obavezujuća, ali u tom slučaju okružni sud može, kao i u prvoj situaciji, pokrenuti postupak (Milovanović, 2013, p. 311).

Iako slično načelo postoji u krivičnom postupku u Srbiji, postoje određene razlike. Tako kod nas oštećeni može pod određenim uslovima da preuzme krivično gonjenje i sam zastupa optužbu, s tim da ima pravo i na prigovor protiv odluke javnog tužioca da ne preduzme krivično gonjenje ili da odustane od njega (Škulić, 2015, p. 115). Ono što je interesantno jeste to da o pravnom sredstvu protiv odluke javnog tužioca da ne pokrene krivični postupak ne odlučuje neposredno viši javni tužilac kao u Srbiji, već pomenuti Odbor za istrage i optužbe koji se sastoji od građana izabраниh metodom slučajnog izbora, što dodatno jača laički element u japanskom krivičnom postupku, a time i poverenje građana u krivično pravosuđe.

Drugo načelo podrazumeva da javni tužilac diskreciono odlučuje o pokretanju krivičnog postupka, tako da on može odlučiti da ne pokrene krivični postupak ukoliko smatra da to nije neophodno s obzirom na uzrast, karakter i okruženje učinioaca, kao i na težinu i okolnosti krivičnog dela (Milovanović, 2013, p. 311).

Navedeno načelo je gotovo slično načelu oportuniteta u našem krivičnom postupku, koje je propisano čl. 283 Zakonika o krivičnom postupku – ZKP, kao uslovljeni oportunitet (odlaganje krivičnog gonjenja) i podrazumeva da javni tužilac može odložiti krivično gonjenje za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, ako osumnjičeni prihvati jednu od više navedenih obaveza i kao bezuslovni oportunitet u smislu čl. 284, st. 3 ZKP, i za krivična dela za koja je predviđena kazna zatvora do tri godine, kada javni tužilac može odbaciti krivičnu prijavu ako osumnjičeni, usled stvarnog kajanja, spreči nastupanje štete ili štetu u potpunosti nadoknadi, a izricanje krivične sankcije u konkretnom slučaju, prema oceni javnog tužioca, ne bi bilo pravično.⁵

Položaj odbrane u krivičnom postupku ne razlikuje se u bitnim crtama u Srbiji i Japanu. Okrivljeni u toku postupka ima pravo na branioca, a u određenim slučajevima u Japanu je takođe propisana obavezna stručna odbrana, kao npr. kada je određeno zadržavanje osumnjičenog, kada je za krivično delo propisana smrtna kazna, doživotni zatvor ili pak kazna zatvora u trajanju dužem od tri godine, tako da će u ovim

⁴ Iz tog razloga, a pre svega budući da ne postoji institut oštećenog kao tužioca i privatnog tužioca, neće biti posebno reći o položaju oštećenog, jer su njegova prava, kao subjekta krivičnog postupka, u Japanu znatno redukovana u odnosu na naš pravni sistem.

⁵ U Zakoniku o krivičnom postupku Japana ovo načelo je propisano u čl. 248 (The Code of Criminal Procedure (Act No. 131 of 1948)).

situacijama okrivljenom, ako ne obezbedi prisustvo branioca, biti dodeljen branilac po službenoj dužnosti (Supreme Court of Japan, 2014, p. 15).

2.2. Učešće građana u krivičnom postupku – „Saiban-in“ sistem

U Srbiji, laički element u suđenju manifestuje se kroz zastupljenost predstavnika građana u sastavu sudskog veća u prvostepenim krivičnim postupcima. Tako u prvostepenim postupcima za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora u rasponu preko 8 godina a do 20 godina zatvora odlučuje trojno veće koje se sastoji od jednog sudije profesionalca i dvoje sudija porotnika, dok u postupcima za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora od 30 do 40 godina postupa petorno veće sačinjeno od dvoje profesionalnih sudija i troje sudija porotnika. U drugostepenim postupcima, kao i u postupcima za krivična dela za koja po posebnom zakonu postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti, nema sudija porotnika (Škulić, 2015, pp. 93-94).

Nakon neuspelih pokušaja uvođenja porote u Japanu po uzoru na Francusku još tokom *Meiđi restauracije*,⁶ kao i sličnih pokušaja tokom dvadesetih godina prošlog veka, 2004. godine uvedeno je specifično učešće građana u krivičnom postupku, kroz ustanovu „saiban-in“, koja podrazumeva poseban vid porote koji se javlja u najozbiljnijim krivičnim predmetima, kao što su krivična dela za koja je propisana smrtna kazna, doživotni zatvor ili zatvor sa društvenokorisnim radom, kao i dela za koja se može izreći više od godinu dana zatvora, a kojima je prouzrokovana smrt žrtve. Sam panel „saiban-in“ sastoji se od devet članova, od kojih su tri člana profesionalne sudije i šest članova građani, dok je tzv. „mali panel“ sastavljen od jednog sudije profesionalca i četiri građanina i saziva se kada postoji saglasnost stranaka, odnosno kada činjenično stanje nije sporno, na primer kada postoji priznanje okrivljenog (Ortolani, 2010, p. 165).

Ovaj japanski „izum“ podrazumeva da „saiban-in“, koji postupaju samo u prvostepenom postupku, budući da žalbeni sudovi odlučuju samo u većima od troje sudija profesionalaca, utvrđuju činjenično stanje, primenjuju zakon i, u slučaju osuđujuće presude, odmeravaju krivičnu sankciju, tako da nisu ovlašćeni da donose čisto procesne odluke i odluke koje se tiču pravno nevaljanih dokaza, kao ni da tumače propise.

Na osnovu navedenog, može se zaključiti da je učešće laika, tj. građana, dominantnije u Japanu nego u Srbiji, ali treba napomenuti da u Srbiji kada sudije porotnici postupaju, oni brojčano nadmašuju sudije profesionalce. Takođe, primetno je da je u Japanu formalno redukovana uloga građana kada je u pitanju donošenje odluka na pretresu, dok u Srbiji sličnih ograničenja nema (iako, faktički, u praksi odluke koje zahtevaju pravničko znanje donose sudije profesionalci).

⁶ *Meiđi restauracija* je period u Japanu nakon 1868. godine tokom kojeg se vlast vraća u ruke carske porodice, kada dolazi do reforme krivičnog postupka po ugledu na kontinentalno-evropsko pravo (Milovanović, 2013, p. 307).

2.3. Procesni stadijumi

Kada je reč o fazama krivičnog postupka, takođe se uočava sličnost sa našim postupkom, pa tako istragom rukovodi javni tužilac, a sama istraga ima pre svega policijski karakter, kao kod nas predistražni postupak (istina, u Japanu predistražni postupak i istraga nisu formalno odvojeni oblici prethodnog postupka).

U vezi sa istragom, japanski ustav propisuje da je za lišenje slobode okrivljenog neophodna odluka suda u obliku naloga za hapšenje koja je inicirana predlogom javnog tužioca ili organa unutrašnjih poslova, uz dva izuzetka. Prvi se odnosi na situaciju kada se radi o učiniocu krivičnog dela zatečenom *in flagranti*. Drugi slučaj je kada postoji osnovana sumnja da je okrivljeni izvršio krivično delo za koje je propisana smrtna kazna, kazna doživotnog zatvora ili kazna zatvora od najmanje tri godine i kada zbog hitnosti nalog za hapšenje nije mogao biti izdat u kratkom roku. Tada se nalog mora pribaviti naknadno, odmah po lišenju slobode, inače se okrivljeni pušta na slobodu. U svakom slučaju, okrivljeni mora u roku od 48 časova biti sproveden javnom tužiocu, koji će u roku od 24 časa od sprovođenja odlučiti da li će pokrenuti postupak ili okrivljenog pustiti na slobodu.

U postupku optuženja, razlikuju se dva optužna akta: optužnica – *kiso-džoa* (uz koju se sudu ne dostavljaju nikakvi dokazi, jer se smatra da bi mogli da kompromituju optuženog i da utiču na nepristrasnost suda) i zahtev za donošenje sudske odluke u sumarnom postupku, što je uslovljeno pristankom okrivljenog na sumarno suđenje (Ortolani, 2010, p. 315).

Pripreme za glavni pretres, svojevrsno pripremno ročište, podrazumevaju utvrđivanje plana suđenja, tj. vremenskog okvira,⁷ koji se sačinjava nakon identifikovanja optužbe i predlaganja dokaza od strane učesnika u postupku. Takođe, dokazi se mogu izvoditi i na inicijativu suda, ali dokazne predloge primarno podnose stranke, pa i tu dolazi do izražaja adverzijalni karakter krivičnog postupka (Supreme Court of Japan, 2014, p. 18).

Što se tiče samog glavnog pretresa, nema većih razlika u odnosu na glavni pretres u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije: uvodna izlaganja počinju čitanjem optužnog akta i preliminarnim izjašnjenjem optuženog o krivici, teret dokazivanja je na javnom tužiocu, svedoci se ispituju tako što ih prvo ispituje stranka koja ih je predložila, zatim suprotna stranka, pa na kraju sud, što je takođe odraz adverzijalnog tipa procedure (Supreme Court of Japan, 2014, pp. 23-24). Interesantno je da se optuženi (osim što ima pravo da poslednji da završnu reč), za razliku od našeg postupka, saslušava na kraju, posle izvođenja svih dokaza (Milovanović, 2013, p. 318), što je odredba koja je prikladnija svrsi prava na odbranu budući da optuženi, nakon što su mu predloženi svi dokazi, može u neometanom izlaganju da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete.⁸

⁷ Kod nas se vremenski okvir određuje isključivo u parničnom, a ne i u krivičnom postupku.

⁸ Kod nas, ZKP (čl. 68, st. 1, tač. 6) ide i korak dalje i propisuje da neposredno pre prvog saslušanja osumnjičeni može da pročita samo krivičnu prijavu, zapisnik o uviđaju i nalaz i mišljenje veštaka. Iako se ovde ne radi o saslušanju na glavnom pretresu, već u istrazi, svakako se čini da napred navedeno pravilo krivičnog postupka Japana više odgovara interesima okrivljenog.

Postupak po pravnim lekovima sličan je našem postupku, te postoje redovni pravni lekovi (žalba protiv prvostepene presude i žalba protiv drugostepene presude), kao i vanredni koji se ulažu protiv pravnosnažnih odluka: zahtev za ponavljanje postupka i vanredna žalba (Milovanović, 2013, p. 318).

Žalba protiv prvostepene presude (*koso*) podnosi se višem sudu, a žalbeni osnovi mogu biti: povreda odredaba krivičnog postupka, povreda zakona, pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i pogrešna odluka o krivičnoj sankciji. Takođe, ukoliko je samo optuženi izjavio žalbu, presuda se ne može preinačiti na štetu optuženog, tako da i u Japanu važi zabrana *reformatio in peius*. S druge strane, žalba protiv drugostepene presude (*đokoku*) podnosi se Vrhovnom sudu Japana, a razlozi za izjavljivanje žalbe su: povreda Ustava ili greška u tumačenju odredaba Ustava, kao i donošenje odluke suprotne sudskoj praksi Vrhovnog suda ili apelacionih sudova (Supreme Court of Japan, 2014, pp. 8-9).

Zahtev za ponavljanje postupka (*saišin*) podnosi se u slučaju novih dokaza koji ukazuju da bi osuđeni trebalo da bude oslobođen i podnosi se sudu koji je doneo pravnosnažnu presudu, dok vanrednu žalbu (*hiđo đokoku*) Vrhovnom sudu može podneti Vrhovni javni tužilac i to samo izuzetno, kada je prilikom suđenja bilo grubog kršenja zakona ili procesnih pravila (Milovanović, 2013, p. 319).

2.4. Pritvor

Jedno od osnovnih rešenja u zakonodavstvu Japana koje bi trebalo da predstavlja uzor za naš pravni sistem jeste ono koje se odnosi na pritvor u krivičnom postupku.

Naime, u toku istrage pritvor prema okrivljenom može trajati najduže deset dana od dana kada je određeno njegovo zadržavanje, s tim da je sudija ovlašćen da produži navedeni period za još deset dana u izuzetnim slučajevima (kao na primer kada je neophodno dovršiti istragu ili uraditi njenu dopunu). Iako je to vrlo retko, pritvor se za pojedina krivična dela, kao što je to slučaj sa pobunom, može produžiti za još pet dana (Supreme Court of Japan, 2014, p. 15). Iz toga proizlazi da je maksimalna dužina trajanja pritvora u toku istrage u Japanu 25 dana.

Nakon podizanja optužnog akta, pritvor se automatski produžava ako je optuženi u pritvoru i može trajati najviše dva meseca od dana podizanja optužnog akta, a u slučaju posebnih okolnosti može se produžiti za još mesec dana (Milovanović, 2013, p. 316).

Nasuprot tome, u našem krivičnom postupku, samo na osnovu rešenja sudije za prethodni postupak, okrivljeni se može zadržati u pritvoru najviše tri meseca od dana lišenja slobode, pri čemu je sud dužan da i bez predloga stranaka i branioca, po isteku svakih trideset dana ispita da li još postoje razlozi za pritvor, dok vanpretresno veće neposredno višeg suda, na obrazloženi predlog javnog tužioca, može iz važnih razloga produžiti pritvor za još tri meseca, tako da u istrazi pritvor može trajati šest meseci. Nakon podnošenja optužnice, pritvor može trajati sve do upućivanja okrivljenog na izdržavanje krivične sankcije koja se sastoji u lišenju slobode, a najduže dok ne istekne vreme trajanja krivične sankcije iz prvostepene presude (Škulić, 2015, pp. 145-146).

Kada se uzmu u obzir odštete koje je država Srbija morala da isplati licima koja su neosnovano bila u pritvoru, na ime naknade nematerijalne štete zbog neosnovanog lišenja slobode, kao i činjenica da se neosnovanim lišenjem slobode smatra ne samo situacija donete oslobađajuće presude nego i onaj, prvobitno u skladu sa zakonom određeni pritvor u krivičnom postupku koji je docnije obustavljen (što je najčešća situacija u praksi)⁹, rešenje iz japanskog Zakonika o krivičnom postupku koje se odnosi na pritvor nameće se kao imperativ koji treba slediti i koji bi mogao predstavljati izvor za preuzimanje prilikom sledećih izmena zakona.

Naposletku, japanski krivični postupak se odlikuje još jednim kvalitetnim rešenjem koje se odnosi na mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku, a tiče se zabrane napuštanja boravišta, odnosno zabrane putovanja, koja se ne određuje kao samostalna mera, već isključivo u vezi sa jemstvom (engl. *bail*) – tzv. uslovljeno jemstvo, koje je, zbog svog karaktera, usko povezano sa pritvorom. Tako sud ima obavezu da pusti lice na slobodu uz polaganje jemstva, osim: 1) kada je lice optuženo za krivično delo za koje se može izreći smrtna kazna ili kazna doživotnog zatvora; 2) ako je okrivljeni prethodno osuđivan za krivično delo za koje se može izreći smrtna kazna, kazna doživotnog zatvora ili kazna zatvora od najmanje deset godina; 3) ukoliko je okrivljeni iz navike učinio krivično delo za koje je propisana kazna zatvora najmanje tri godine; 4) kada postoji opasnost da bi okrivljeni mogao uništiti dokaze; 5) ako postoji opasnost da bi okrivljeni mogao naneti štetu nekom licu koje se smatra neophodnim za postupak; 6) ukoliko je nepoznato ime ili boravište okrivljenog (Škulić, 2001, pp. 32-33).

Ostavljajući po strani praktične (ne)mogućnosti realizacije ovakvog rešenja, detaljnim normiranjem supstituisanja pritvora blažim merama, kao i određivanjem jemstva (koje zbog višeg životnog standarda ima i veći značaj nego kod nas), japanski zakonodavac je u potpunosti prihvatio stav da je pritvor krajnje sredstvo za obezbeđenje prisutnosti okrivljenog u postupku.

3. Krivične sankcije

Iako se po strogosti zaprećenih kazni japanski zakonodavac takođe može smatrati strogim (što je slučaj i sa našim), nesporna je činjenica da je još u krivičnim zakonima sa početka XX veka u Japanu usvojen princip individualizacije kazne, odnosno odmeravanja kazne prema ličnosti učinioca i okolnostima izvršenog krivičnog dela, uz uzimanje u obzir svih okolnosti koje utiču na izbor i visinu kazne, pa i onih olakšavajućih (Makino, 1931, p. 896).

⁹ U Republici Srbiji je tačno definisano šta se smatra neosnovanim lišenjem slobode i trenutno rešenje je zasnovano na ranijem saveznom zakonodavstvu, koje je, zahvaljući naprednim odredbama Zakona o obligacionim odnosima, priznavalo pravo na naknadu nematerijalne štete zbog neosnovanog lišenja slobode (Mrvić-Petrović & Petrović, 2010, p. 30). Istraživanje koje je sproveo Beogradski centar za ljudska prava pokazalo je da je stanje u ovoj oblasti nezadovoljavajuće, da postoji veliki broj zahteva za naknadu nematerijalne štete zbog neosnovanog pritvaranja, a da nadležni organi (Ministarstvo pravde i Državno pravobranilaštvo) nisu voljni da podatke u potpunosti učine dostupnim javnosti (Kovačević, Marković & Nikolić, 2014, p. 46).

Iako je Japan dugo godina važio za zemlju u kojoj ne vlada tzv. kazneni populizam, odnosno javno zalaganje za pooštavanje krivičnih sankcija, s obzirom na nisku stopu kriminaliteta, koja je bila rezultat tradicionalnih načina socijalne kontrole kriminaliteta i razvijene neformalne saradnje policije sa građanima (Mrvić & Atanacković, 1992, pp. 47-48), u poslednje vreme to nije slučaj, tako da kriminalitet i krivične sankcije postaju predmet velikog medijskog interesovanja usled sve intenzivnijeg straha građana od zločina. Takođe na značaju dobija i viktimološka dimenzija zločina, odnosno sve više se govori o značaju prava oštećenih krivičnim delima. Interesovanje javnosti za kaznenu reakciju nije ograničeno samo na izricanje krivičnih sankcija (među kojima je svakako najznačajnija smrtna kazna) već i na rehabilitaciju osuđenih lica, uvođenje „saiban-in“ sistema, posećivanje policijskih stanica, ustanova za maloletnike, socijalnih službi (Suzuki, 2014, pp. 60-61).

Zalaganje za pooštavanje krivičnih sankcija i ozbiljnije suprotstavljanje kriminalitetu, pored uzroka u povećanoj stopi kriminaliteta usled promena u životnom stilu posle Drugog svetskog rata po uzoru na zapadnjačko društvo (Halicioglu, Andres & Yamamura, 2012, p. 1640), može se povezati i sa prisutnošću najtežih oblika kriminaliteta u Japanu, pre svega onog organizovanog. Naime, simbolom organizovanog kriminaliteta u Japanu svakako se smatraju japanske kriminalne organizacije jakuze, koje se temelje i na ratničkim tradicijama samuraja, uz bezrezervnu odanost organizaciji i vođi, a bave se pretežno trgovinom drogom, ljudima (pre svega ženama), kao i oružjem, te organizovanjem igara na sreću, pri čemu imaju izuzetno stabilan položaj, dugu tradiciju i nekad se smatraju posebnim obeležjem japanske kulture, pa deluju i polujavno, vršeći uticaj na privredu i politiku (Škulić, 2018, p. 148).

3.1. Vrste krivičnih sankcija

Kada je reč o vrstama krivičnih sankcija, Krivični zakonik Japana razlikuje kao glavne kazne: smrtnu kaznu, kaznu zatvora sa radnim angažovanjem, kaznu zatvora bez radnog angažovanja, novčanu kaznu, kratkotrajnu kaznu zatvora sa radnim angažovanjem, tzv. „sitnu novčanu kaznu“. S druge strane, kao sporedna kazna predviđena je konfiskacija (Nagata, 2013, p. 1).

U Krivičnom zakoniku Republike Srbije – KZ u čl. 43 sistem kazni čine sledeće kazne: doživotni zatvor (uveden izmenama Krivičnog zakonika iz 2019. godine), kazna zatvora, novčana kazna, rad u javnom interesu i oduzimanje vozačke dozvole.

Na prvi pogled se primećuje da u srpskom zakonodavstvu ne postoji smrtna kazna. Ova vrsta kazne, koja je izazivala brojne dileme, ukinuta je najpre 1992. godine u krivičnom zakonodavstvu nekadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, s tim što je ostala predviđena u republičkom krivičnom zakonodavstvu samo za dva krivična dela (teško ubistvo i teški slučajevi razbojničke krađe i razbojništva), ali je zvanično ukinuta izmenama i dopunama Krivičnog zakonika Srbije iz februara 2002. godine (Stojanović, 2015, p. 282). Prema tome, posle izmena i dopuna Krivičnog zakonika Savezne Republike Jugoslavije iz 2001. godine, sistem kazni u pravnom sistemu Republike

Srbije ne sadrži više smrtnu kaznu. Navedena reforma krivičnog zakonodavstva izvršena je u skladu sa pristupanjem SRJ Savetu Evrope i prihvatanjem Protokola br. 6 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Smrtna kazna u Japanu se najčešće izvršava vešanjem i zadržana je kao deo japanskog posleratnog pravnog sistema, s tim da se u učestalosti izvršenja ove kazne ne uočavaju naročite pravilnosti. Primera radi, u 2008. godini je izvršena nad petnaestoro učinilaca krivičnih dela, dok je za 2011. godinu zabeleženo da nije primenjena ni u jednom slučaju (Hamai & Ellis, 2015, p. 11).

Po pitanju novčanih kazni, uočava se razlika da u Japanu postoji samo novčana kazna u određenom iznosu i da nikada nije usvojen sistem „dani – novčana kazna“, odnosno novčana kazna u dnevnim iznosima, jer je stav tužilaštava bio da će se teško dokazati stvarni prihodi okrivljenog (Nagata, 2013, p. 10).

Kada je reč o kaznenoj politici u Japanu i Srbiji, primetno je da se u Japanu mnogo češće izriču novčane kazne i da „era novčanih kazni“ počinje posle Drugog svetskog rata. S jedne strane, ovakav trend se može pripisati povećanju saobraćajnih prekršaja i krivičnih dela ugrožavanja saobraćaja (Japan je čak uveo administrativne sankcije umesto krivičnih za sitne saobraćajne prestupe), ali je i logična posledica visokog životnog standarda u Japanu (Nagata, 2013, p. 4).

Što se tiče strogosti samih sankcija, interesantno je primetiti da je u Krivičnom zakoniku Japana u čl. 169 za krivično delo „davanje lažnog iskaza“ predviđena kazna zatvora sa radnim angažovanjem u trajanju od tri meseca do deset godina, a u čl. 172 za krivično delo „lažno prijavljivanje“ predviđena je ista kazna, s tim da se za oba krivična dela kazna može ublažiti ili se čak učinilac može osloboditi od kazne u slučaju da opozove lažan iskaz ili lažnu prijavu pre donošenja odluke. Osim toga, za krivično delo „ubistvo“ iz čl. 199 predviđena je smrtna kazna ili kazna doživotnog zatvora sa radnim angažovanjem, odnosno kazna zatvora u trajanju ne kraćem od pet godina. Naposljetku, u čl. 230 za krivično delo „kleveta“ predviđena je kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna u iznosu od 500.000,00 jena, dok je za „uvredu“ iz čl. 231 KZ predviđena kazna zatvora sa radnim angažovanjem ili tzv. „sitna novčana kazna“ (Penal Code, No. 45 od 1907).

S druge strane, KZ RS, za osnovni oblik krivičnog dela „lažno prijavljivanje“ u čl. 334, st. 1 predviđa kaznu zatvora od tri meseca do tri godine, dok za „davanje lažnog iskaza“ (čl. 335, st. 1) predviđa kaznu zatvora do tri godine. Mogućnost oslobođenja od kazne predviđena je u slučaju „davanja lažnog iskaza“ u smislu čl. 335, st. 5 KZ kada učinilac dobrovoljno opozove lažan iskaz pre nego što se donese konačna odluka (Stojanović & Delić, 2014, p. 301) dok navedena mogućnost nije predviđena za krivično delo iz čl. 334 KZ. Što se tiče „ubistva“ iz čl. 113 KZ, predviđena je kazna zatvora od pet do petnaest godina (što je blaža sankcija nego u Japanu), ali je u čl. 114 KZ inkriminisano „teško ubistvo“, za koje je propisana kazna zatvora od najmanje deset godina ili doživotni zatvor. Naposljetku, za „uvredu“ je predviđena novčana kazna od dvadeset do sto dnevnih iznosa ili novčana kazna od četrdeset hiljada do dvesta hiljada dinara u smislu čl. 170 KZ, dok kleveta u Republici Srbiji od 2012. godine nije krivično delo.

Na osnovu izloženog, može se zaključiti da japanski zakonodavac predviđa osetno strože krivične sankcije u navedenim primerima iz analiziranih grupa krivičnih

dela koje su bile upoređivane (krivična dela protiv života i tela, protiv časti i ugleda i protiv pravosuđa), što je svakako razlika koja je proizvod drugačijeg socijalnog i kulturnog konteksta u posmatranim zemljama.

Sve prethodno navedeno nedvosmisleno upućuje na zaključak da su i na planu krivičnog materijalnog prava, uprkos neznatnim razlikama koje su po prirodi stvari najprisutnije u domenu strogosti krivičnih sankcija, uočljive brojne sličnosti između Srbije i Japana, koje se na prvi pogled, pre dublje analize, možda ne bi očekivale.

4. Zaključak

Srbija i Japan predstavljaju dve zemlje koje su prostorno veoma udaljene, što bi predstavljalo osnov za očekivanje da su im i pravni sistemi potpuno različiti, što nije tačno s obzirom na istorijski razvoj japanskog prava na koje su uticaj u različitim periodima vršili i francuska i nemačka pravna doktrina, kao i angloamerički pravni sistemi.

Naime, krivični postupci i u Japanu i Srbiji izgrađeni su na adverzijalnim osnovama, sa dominantnom ulogom javnog tužioca u toku prethodnog postupka kojem u ostvarivanju njegovih ovlašćenja pomaže policija, dok je glavni pretres stranački orijentisan, sa relativno pasivnom ulogom suda.

Ustrojstvo sudova je takođe slično (osnovni, viši, apelacioni i Vrhovni sud) s tim da se na ovom planu uočavaju izvesne razlike jer, primera radi, Japan nema poseban sud kojem je poverena ustavnosudska nadležnost. Osim toga, dok u Republici Srbiji postoji tzv. laički element u suđenju, tj. sudije porotnici koji kao članovi sudskih veća sude zajedno sa sudijama profesionalcima, Japan je poznat po posebnom sistemu porotnog suđenja – „saiban-in“ sistemu. Štaviše, neznatne razlike uočavaju se i u pogledu procesnih stadijuma i osnova za izjavljivanje redovnih i vanrednih pravnih lekova, dok se suštinski ovi procesni instituti ne razlikuju u bitnim crtama od naših. Naposljetku, kada je reč o krivičnoprocesnom aspektu, jedna od najmarkantnijih odlika pravnog sistema Japana svakako jeste i kratko trajanje pritvora kao mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku. Navedeno rešenje trebalo bi da predstavlja uzor za Republiku Srbiju, budući da se kod nas, zbog dugotrajnog trajanja lišenja slobode, kada se pokaže da je ono bilo neosnovano, iz budžeta isplaćuju veliki novčani iznosi na ime naknade nematerijalne štete licima koja su neosnovano lišena slobode.

Na planu krivičnih sankcija, primetno je da postoje razlike pre svega po pitanju smrtne kazne, koja u Republici Srbiji ne postoji, i novčane kazne, budući da u Japanu ne postoji sistem „dani – novčana kazna“, tj. novčana kazna u dnevnom iznosima. Nadalje, razlike su uočljive i po pitanju kaznene politike, a koje se mogu pripisati drugačijem socijalnom i političkom ambijentu, budući da se u Japanu mnogo češće nego kod nas izriče novčana kazna, što je i prirodno, s obzirom na razlike u životnom standardu koje postoje u dvema zemljama, čija su zakonodavstva bila predmet ovog rada.

Literatura

- Avramović, S. & Stanimirović, V. 2014. *Uporedna pravna tradicija*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Halicioglu, F., Andres, A. & Yamamura, E. 2012. Modeling Crime in Japan. *Economic Modelling*, 29 (5), pp. 1640-1645.
- Hamai, K. & Ellis, T. 2015. Crime and Punishment in Japan. In: Jennings, W., Higin, G. & Maldonado-Molina M. (eds.), *The Encyclopedia of Crime and Punishment*. Hoboken NJ: Oxford, pp. 25-46.
- Kovačević, N. & Marković, Ž. & Nikolić, N. 2014. *PRITVOR – Ultima ratio?*. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
- Makino, E. 1931. L'individualisation de la peine au Japon. *Hogaku-Sirin*, 33 (7), pp. 892-896.
- Milovanović, M. 2013. Krivični postupak Japana. *Strani pravni život*, 57 (1), pp. 307-320.
- Monterosso, S. 2009. Punitive Criminal Justice and Policy in Contemporary Society. *QUT Law & Justice Journal*, 9 (1), pp. 13-25.
- Mrvić, N. & Atanacković, R. 1992. Japanski krivičnopravni sistem i društvena kontrola kriminaliteta. *Strani pravni život*, 36 (1), pp. 37-50.
- Mrvić-Petrović, N. & Petrović, Z. 2010. Naknada štete zbog neosnovanog lišenja slobode ili neosnovane osude u stranim zakonodavstvima. *Strani pravni život*, 54 (1), pp. 7-32.
- Nagata, K. 2013. Fines in Japanese Criminal Justice System. *Kansai University Review of Law and Politics*, 34, pp. 1-16.
- Noda, Y. 1980. *Introduction to Japanese Law*. Tokyo: University of Tokyo Press.
- Ortolani, A. 2010. Reflections on Citizen Participation in Criminal Justice in Japan: Jury, Saiban-in System and Legal Reform. *Zeitschrift für japanisches Recht*, 15 (29), pp. 153-175.
- Reichel, P. 2007. *Comparative Criminal Justice Systems: A Topical Approach*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Stojanović, Z. 2015. *Krivično pravo – opšti deo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Stojanović, Z. & Delić, N. 2014. *Krivično pravo – posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Suzuki, Y. 2014. Public Education of Criminal Justice in Japan: Increasing Knowledge and Challenging Cultural Values. *Japan Studies Association Journal*, 12 (1), pp. 57-65.
- Škulić, M. 2001. Zabrana napuštanja boravišta – nova mera za obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku. *Bilten Okružnog suda u Beogradu*.
- Škulić, M. 2011. *Kriminalistika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Škulić, M. 2015. *Krivično procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Škulić, M. 2018. *Organizovani kriminalitet – Pojam, pojavni oblici, krivična dela i krivični postupak*. Beograd: Službeni glasnik.
- Vaughn, M. & Huang, F. 2005. Contemporary Juvenile Justice Issues in Japan. In: Fields, C. & Moore, H. (eds.), *Comparative & International Criminal Justice: Traditional & Nontraditional Systems of Law & Control*. 2 ed. Long Grove: Waveland Pr Inc, pp. 504-520.

Internet izvori

- UNAFEI. 2019. *Criminal Justice System in Japan*. Dostupno na: https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/CJSJ_2019/00CJSJ_2019.pdf, (21. 7. 2019).
- Supreme Court of Japan. 2014. *Outline of Criminal Procedure in Japan*. Dostupno na: http://www.courts.go.jp/english/vcms_lf/20140417-criminal-design.pdf, (21. 7. 2019).

Pravni izvori

- Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica RS 2005. *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005.
- Zakon o uređenju sudova RS 2008. *Službeni glasnik RS*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2013, 106/2015, 40/2015 – dr. zakon, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 – odluka US, 87/2018, 88/2018 – odluka Ustavnog suda.
- Zakonik o krivičnom postupku RS 2011. *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019.
- Krivični zakonik RS 2005. *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.
- Japan – The Code of Criminal Procedure (Act No. 131 of 1948). Dostupno na: <https://www.oecd.org/site/adboecdanti-corruptioninitiative/46814489.pdf>, (6. 10. 2019).
- Japan – Penal Code, (Act No. 45 of 1907). Dostupno na: <http://www.cas.go.jp/jp/seisaku/hourei/data/PC.pdf>, (9. 10. 2019).

Aleksandar M. Kvastek, MA

PhD Student, Faculty of Law, University of Belgrade, Serbia
e-mail: aleksandar.kvastek@gmail.com

COMPARISON OF SERBIAN AND JAPANESE PUNITIVE REACTION

Summary

In this paper we have come to some important conclusions regarding the legal systems in Serbia and Japan.

Despite the fact that these two countries are geographically far away from each other, their solutions in criminal law are not as different. First of all, criminal procedure in Serbia and in Japan is based on adverse elements, with the dominant prosecutor's role during the pre-trial period. Throughout the trial, the court is relatively passive and this phase of criminal procedure is party oriented.

The organization of the judiciary is also similar (basic courts, higher courts, appellate courts and Supreme Court) but Japan does not have Constitutional Court. Also, Japan has a special kind of the jury called 'saiban-in' system. Furthermore, we remarked the differences in the field of procedural phases and grounds for legal remedies. Finally, the duration of pre-trial detention in Japan is apparently shorter than in Serbia, what can be a source for legal transplants, because the duration of detention in the Republic of Serbia is a major problem due to huge amounts of money which state must pay to unlawfully detained people.

When it comes to criminal sanctions, it is mentioned that death penalty does not exist in Serbia and also that fines are much more connected with Japan's criminal law because of higher standard of living.

To conclude, this paper has shown that legal systems which are *prima facie* supposed to be different due to cultural and social differences can be similar in many basic solutions.

Keywords: punitive reaction, criminal procedure, criminal sanctions, crimes.

Primljeno: 22.5.2020.

Prihvaćeno: 30.6.2020.